

Pawòl ko-edite yo

Timoun Ayiti ki nan lari yo

Daniel Derivois, Josué Vaval et Amira Karray

Pwoblèm timoun lari yo se yon tèt chaje mondyal ki mobilize politik ak pwofesyonèl sosyal nan chèche mete chita yon metòd edikasyon ki adapte selon bezwen yo (Unesco, 1999). Sepandan, efikasite metòd sa yo depann nonsèlman de konpreyansyon pase pèsònèl pwofon timoun yo, men tou, li depann de kontèks sosyopolitik pou rive mete yo an aplikasyon. Konsa, nan peyi tankou *Namibie*, Mali, Togo, *Roumanie* oubyen ankò *Brésil* oubyen *Pérou*, pwojè reyensèsyon sosyal yo pran an konsiderasyon patikilarite istorik kiltirèl nan zòn yo tou pandan yo ap enspire yo sou sa ki fèt lòt kote. Genyen tou lòt gwo evènman ki vin bay kesyon timoun sa yo yon lòt fòm, nan dekouvri yo dekouvri zòn kote soufrans yo pa rive antre epi nan dekouvri yo dekouvri tou resous ki genyen aladispozisyon yo. Se ka pa Ayiti a sa.

Vrèman vre, evènman tranblemanntè 12 janvyè 2010 la frape timoun lari Ayiti yo nan mitan lari a. Bondye fè yo te nan lari. Se sa ki fè tou yo te kapab chape anba beton lanmò a. Lari a – ki se mwayen yo itilize souvan pou yo sove sitou anba maltretans ki ap fèt nan fanmi an (timoun «*restavèk*») men tou, se milye ki genyen tout kalite danje pou timoun – te vin ranfòse brid-soukou nan estati espas li kòm pwotektè timoun lari, men tou pou lòt ki te abitye ap viv nan kay. Nan denmen, apres tranblemanntè a, tant pouse tankou dyondyon nan lari Pòtoprens ak lòt katye ki anviwonnen li yo, ki vin bay espas lavil la yon figi gwo kay pwoteksyon pou moun. Timoun lari yo, yon fason konsa, akeyi nan espas yo ap viv la yon bann kantite lòt timoun ansanm ak granmoun ki soti nan tout kouch sosyal. Yo te ede anpil pou sove lavi anpil moun, nan devwale yo devwale sanzatan estrateji matirite yo genyen pou yo fè fas ak malè pandye a, nan devwale tou sans ki makònen yo ak lavi pou yo pa mouri ansanm ak sans pou yo viv nan sosyete a.

Nan lè kote moun ap reflechi sou jan yo wè enstitisyon yo pa pran responsablite yo an Ayiti, deba kounye (2015)¹ nan domèn pwoteksyon timoun, se ijan pou nou mete kesyon timoun lari yo nan kè diskisyon yo. Aksyon ki vize timoun lari yo mande pou yo genyen yon souplès ki pran an konsiderasyon difikilte

ki antre nan jwèt pwosesis ensèsyon ak reyensèsyon an nan kontèks kiltirèl ak sosyal Ayiti a.

Nan domèn rekonstriksyon global Ayiti a, nou te mennen yon rechèch sou rezistans (rezilyans) ak pwosesis k reyatè timoun ak jenn timoun ayisyen yo (ANR-RECREAHVI²) ladan li genyen yon echantyon timoun nan lari yo. Premye rezilta yo fè nou wè nonsèlman ti Ayisyen yo an jeneral genyen yon pi gwo pousantaj rezistans pase timoun Japon, LaChin oubyen Chili ki te konfwonte ak katastwòf natirèl men tou timoun nan lari ki pa pase lekòl an Ayiti yo bay yon pousantaj rezistans ki pi wo nèt pase timoun ki konn li epi ki ap viv nan kay. Sa pouse nou bay ipotèz timoun nan lari kòm espas fòs rezistans la.

Sepandan, yon gwo pousantaj rezistans pa vle di pa genyen chòk emosyon (twomatis). Timoun sa yo se vre fè moun wè yo genyen yon gwo kapasite ki kapab kreye ki pèmèt yo tante rekonstriksyon anvlòp anviwonman : yo men pafwa yo ap soufri ak anpil bri (vyolans, vòl, konsomasyon pwodui toksik, etc.) men yo toujou kache ak ansyen epi nouvo lapenn fanmi yo ak sosyete a fè yo. Yo ap soufri de absans imanite. Pou akonpaye yo yon fason efikas mande alò pou nou chita tande resous ki anndan yo, sa mande pou nou rekonstwi reprezantasyon jan nou te konn kritike yo, epi sa mande pou nou adapte atitud pwofesyonèl ak enstitisyonèl nou yo men tou, pou nou enspire sou sa ki ap pase lòt kote.

Kaye sou tèm sa a bay pwofesyonèl ak chèchè ki rankontre ak timoun lari Ayiti yo lapawòl. Avèk estil ki diferan epi sou divès kalite pwennvi, yo pwopoze kèk radyografi difikilte yo, men tou yo pwopoze resous anndan ki fè timoun lari yo ansanm ak jan yo antre nan yo pwotektè rezistans yo kòm lafanmi, lekòl ak sant soyal yo an jeneral.

Tout tèks sa yo – reprezante ak desen timoun pandan atelye atistik yo–pale de esperyans patikilye bò kote timoun nan lemond «*san adrès*» men ki adrese yo chak jou ak moun ki ap pase, yo lonje men yo ba yo epi yo lonje li bay Leta tou, ki sanse garanti solidarite sosyal nan peyi a. Pi lwen pase dimansyon

1. L'Institut du Bien Etre Social et de Recherche (IBESR) nan tèt ansanm ak yon ventèn òganizasyon k ap travay nan pwoteksyon te òganize yon atelye sou enstitisyon yo ki pran responsablite timoun lari yo nan mwa mas 2015.

2. Pwojè ki finanse pa l'Agence Nationale de la Recherche an France (ANR: ANR-10-HAIT-002) sou Rezilyans ak pwosesis kreyatè kay timoun ak jenn timoun viktim katastwòf natirèl http://www.colloque-anr-fff-haiti.fr/media/ligne/4.6_RECREAHVI_DDivois.pdf et <http://recreahvi-anr-haiti.e-monsite.com>

materyèl li, lamèn ki lonje a se yon apèl pou tout moun. Kèlkeswa kontèks jewografik ak kiltirèl, timoun nan lemonn yo pouse yon sèl e menm rèl: rèl anfans yo ki vyole, yo vyole yo,

men yo kontinye ap espere. Anba anba. Eske nou ap konnen pou nou gade yo yon lòt jan ?

Bon lekti.

Daniel Derivois, PhD est psychologue clinicien et Maître de Conférence en psychologie, Habilité à Diriger les Recherches à l'Université Lyon 2, au Centre de Recherche en Psychopathologie et Psychologie Clinique. Ses recherches portent sur le traumatisme, la résilience, les enfants, les adolescents et les familles fragilisés dans des contextes sociaux et culturels actuels. Il est le responsable scientifique et coordonnateur du projet ANR-RECREAHVI. daniel.derivois@univ-lyon2.fr

Josué Vaval est professeur à l'Université d'Etat d'Haïti (UEH). Il est Vice-doyen aux affaires académiques de la Faculté des Sciences Humaines/UEH-FASCH. Il travaille sur la thématique enfance en situations difficiles, et participe dans un certain nombre d'études sur la protection de l'enfance en Haïti. valjosue@yahoo.fr

Amira Karray est psychologue clinicienne et docteure en psychologie de l'Université Lyon 2. Elle est chargée de cours à l'Université Lyon 2 et à l'Université Catholique de Lyon. Membre de l'équipe du projet ANR-RECREAHVI, ses travaux de recherche portent sur l'école, les jeunes en difficulté dans des contextes culturels et institutionnels différents ainsi que sur les questions de violence en milieu éducatif et urbain. [amira.karray@univ-lyon2.fr](mailto:karray@univ-lyon2.fr)

Rhum
Barbancourt[®]